

Ongewenst intiem

Prof. dr. Toine Lagro-Janssen over seksuele intimidatie van co-assistenten

“U bent Joyce, co-assistente neurologie. Tijdens een operatie vraagt de neurochirurg of u het allemaal goed kunt zien en hij nodigt u uit om dichterbij te komen staan. Dan schuift hij zelf nog een stukje naar u toe en raakt u aan. U voelt zich ongemakkelijk en stapt opzij. De neurochirurg lacht. ‘Hij bijt niet, alleen maar als u het zelf wil.’ Hij knipoogt en voegt eraan toe dat hij blij is met zo’n knappe co.” Prof. dr. Toine Lagro-Janssen legt uit dat dit voorbeeld uit haar workshop over seksuele intimidatie van co-assistenten niet zomaar een willekeurig voorbeeld is...

Marijke Naezer

Komt seksuele intimidatie van co-assistenten veel voor?

Onderzoeken uit het buitenland laten zien dat het veel voorkomt, maar de cijfers lopen erg uiteen. Omdat er geen Nederlandse cijfers waren, hebben we vanuit Vrouwenstudies Medische Wetenschappen een enquête afgenomen onder 113 Nijmeegse co-assistenten. Twintig procent van de vrouwen en nul procent van de mannen gaf aan dat ze te maken hadden gehad met seksuele intimidatie. Dit percentage werd bevestigd in latere Nederlandse onderzoeken.

Wat vond je van deze uitslag?

Het is natuurlijk schokkend dat zo veel vrouwen seksueel geïntimideerd worden tijdens hun stage. Tegelijkertijd was ik niet echt verbaasd, omdat studenten al regelmatig ontoelaatbare situaties met mij bespraken. Bij de lage cijfers over intimidatie onder mannen heb ik zo mijn vraagtekens. Het lijkt me niet waarschijnlijk dat mannelijke co-assistenten er helemaal niet mee te maken krijgen. Ik denk eerder dat ze geen ervaringen rapporteren omdat ze die niet als zodanig benoemen. Het taboe op slachtofferschap bij mannen speelt hier waarschijnlijk een rol.

Seksuele intimidatie, waar hebben we het dan precies over?

Wij hebben op basis van de verhalen van de vrouwen vier soorten voorvallen onderscheiden: flirterige opmerkingen (vaak over het uiterlijk), persoonlijke vragen over je liefdesleven of over seks, ongewenst lichamelijk contact en ander ongewenst gedrag zoals blikken werpen of te veel kleding uittrekken. Een van de vrouwen uit ons onderzoek had bijvoorbeeld meegemaakt dat haar begeleider haar schouders ging masseren en vroeg hoe het ervoor stond met haar liefdesleven. Een lesbische co-assistente kreeg zelfs van een arts te horen dat ze wel van haar relatie met een vrouw af zou komen als ze een keer een goede beurt van hem had gehad. Heel erg intimiderend. Maar het komt ook voor dat patiënten geen ondergoed aandoen voor een lichamelijk onderzoek. Een aantal vrouwen gaf aan dat zij door de seksuele intimidatie angstig waren geworden in het contact met patiënten.

Begrijp ik het goed dat plegers zowel artsen als patiënten zijn?

Ja. In ons onderzoek bleek dat artsen en patiënten zich even vaak schuldig maken aan seksuele intimidatie. Wij waren daar zelf wel verbaasd over; we hadden niet verwacht dat de pleger zo vaak een patiënt zou zijn. Je zou denken dat een vrouwelijke arts beschermd wordt door haar hogere machtspositie. Het lijkt erop dat de mannelijke patiënten de vrouwelijke co-assistenten in de eerste plaats als vrouw zien, en niet zozeer als arts.

Melden co-assistenten de seksuele intimidatie?

Nee, lang niet altijd. Ongeveer de helft van de co-assistenten uit ons onderzoek had de situatie aangekaart bij haar supervisor. Drie vrouwen hadden de situatie met niemand besproken, zelfs niet met familie, vrienden of studiegenoten. Zij schaamden zich zo erg, dat ze er niet over durfden te praten. Opvallend was dat veel vrouwen twijfelden of het gebeurde wel écht grensoverschrijdend was, ondanks dat zij het zelf duidelijk zo hadden ervaren. Of zij dachten dat het onprofessioneel was om er 'moeilijk' over te doen.

Wat gebeurt er als een co-assistent wél melding maakt?

Supervisors kunnen bijvoorbeeld de pleger aanspreken op zijn (of een enkele keer haar) gedrag. Ook kunnen zij de co-assistent wijzen op mogelijkheden voor opvang en ondersteuning. In veel gevallen gebeurt er echter niks. Veertig procent van de vrouwen uit ons onderzoek die melding hadden gemaakt, was niet tevreden over de afhandeling van de klacht. Zij voelden zich niet serieus genomen, vonden dat de pleger niet voldoende was geweest op het grensoverschrijdende gedrag, of ze vonden dat het intimiderende gedrag te veel werd getolereerd.

Is het probleem specifiek voor de medische branche?

Ik denk dat het overal gebeurt. Kijk maar naar de sportwereld, waar trainers vaak hun boekje te buiten gaan. Het komt ook voor in de zorg, zoals in de thuiszorg of in de verpleging in het ziekenhuis. Daar krijgen medewerkers regelmatig met grensoverschrijdend gedrag van patiënten te maken. Het heeft te maken met kwetsbaarheid, met machtsverschillen en ook met de lichamelijke nabijheid in zorgsituaties. Dat vraagt om integriteit en vertrouwen tussen mensen. Dat is er gelukkig heel vaak wel, het kán dus wel.

Wat zou er gedaan kunnen worden om intimidatie te voorkomen, of de omgang ermee te verbeteren?

Co-assistenten worden niet voldoende voorbereid op seksueel intimiderende situaties. Ze leren niet hoe ze ermee om kunnen gaan en waar ze terecht kunnen als er iets vervelends gebeurd is. Vóór of tijdens de co-schappen zou voorlichting gegeven moeten worden, vooral over subtiele vormen van seksuele intimidatie. Daarnaast moeten begeleiders meldingen serieus nemen en adequaat afhandelen. In Nijmegen hebben we sinds een aantal jaren een onderwijsmodule 'omgaan met seksuele intimidatie', ontwikkeld voor huisarts-docenten en co-assistenten. Studenten worden voorafgaand aan hun co-schappen goed geïnformeerd over de vertrouwenspersonen en ze oefenen moeilijke situaties met acteurs. Er ligt ook een taak voor de besturen van ziekenhuizen en universiteiten. Zij moeten een sterker signaal afgeven dat seksueel intimiderend gedrag door artsen en patiënten niet getolereerd wordt.

Prof. dr. Toine Lagro-Janssen is hoogleraar Vrouwenstudies Medische Wetenschappen bij de afdeling Eerstelijngeneeskunde. In mei 2011 vierde de vakgroep Vrouwenstudies Medische Wetenschappen het 15-jarig bestaan met een symposium. Meer informatie:
<http://www.umcn.nl/research/departments/medischevrouwenstudies/>